

STUDII ȘI COMENTARII

CZU 343.21

DOI 10.5281/zenodo.6988427

Iurie ODAGIU,
dr., conf. univ.
PhD,
associate professor

Constantin RUSNAC,
dr., conf. univ.
PhD,
associate professor

MODELAREA CA METODĂ DE CUNOAȘTERE A ADEVĂRULUI

Metodele criminalistici sunt mijloace de soluționare a sarcinilor științifice în procesul cercetărilor criminalistice teoretice și aplicațiilor practice. Metodele elaborate și aplicate de către criminalistică sunt foarte diverse. Sistemul metodelor criminalistice include și modelarea ca metodă de cunoaștere a adevărului.

În cadrul acestui articol autorul a cercetat posibilitățile și aportul metodei modelării la constatarea și cercetarea infracțiunilor, accentuând trăsăturile și algoritmul activităților ce necesită a fi respectate în cadrul modelării, în vederea aflării adevărului într-o cauză penală.

Cuvinte-cheie: modelare, model, criminalistică, proces penal, metodă de cunoaștere, cauză penală.

MODELING AS A METHOD OF KNOWING THE TRUTH

Forensic methods are means of solving scientific tasks in the process of theoretical forensic research and practical applications. The methods developed and applied by forensics are very diverse. The system of forensic methods also includes modeling as a method of knowing the truth.

In this article, the author researched the possibilities and contribution of the modeling method to finding and investigating crimes, emphasizing the features and algorithm of activities that need to be observed in modeling, in order to find out the truth in a criminal case.

Keywords: modeling, model, forensics, criminal trial, method of knowledge, criminal case.

Introducere. Cuvântul model provine de la latinescul „*modulus*”, ce înseamnă măsura, tact, ritm, mărime; el are legătură cu alt cuvânt: „*modus*,” – copie, probă.

Modelul ca mijloc și formă a cunoașterii științifice nu reprezintă o invenție a secolului al XIX-lea sau al XX-lea, rădăcinile acestei metode pornind încă din antichitate, fapt confirmat de

lucrările lui Marcus Vitruvius Pollio, Democrit, Epicur, Titus Lucretius Carus etc.

Pe parcursul secolelor, *modelul* ca metodă de cunoaștere este folosit permanent. Metoda modelării se aplică fără cunoștințe speciale și argumentări științifice în arhitectură, sculptură etc. Etapa dată de dezvoltare o putem numi etapa pre-teoretică a modelării.

Metoda modelării este cercetată științific și teoretizată începând cu sec. al XVII-XVIII-lea, iar în sec. XIX modelarea face un pas enorm în dezvoltarea sa ca urmare a descoperirii legiților păstrării și transformării energiei.

Totodată la sfârșitul sec. XIX metoda modelării este privită sub două forme:

- Modelarea ca procedeu tehnico-experimental;
- Modelarea ca metodă teoretică de cunoaștere.

Când vorbim despre modelare, trebuie să înțelegem că ea implică compararea prin suprapunerea obiectului ce necesită a fi cercetat cu modelul acestuia.

Deci, modelarea reprezintă o metodă de cercetare a obiectelor prin cunoașterea modelului acesteia. Această metodă are o importanță foarte mare, mai ales în cazul în care obiectul ce necesită a fi cercetat nu poate fi perceput nemijlocit de către subiectul cercetării. În cazul dat, subiectul cercetării creează un model al obiectului cercetat și-l folosește în scopul obținerii de noi date, cu privire la acest obiect, studiindu-se nu originalul, ci modelul acelui obiect.

Scopul articolului constă în evidențierea dezideratelor metodei modelării în criminalistică, astfel încât aplicarea acesteia, în cadrul procesului penal, să aibă ca finalitate aflarea adevărului.

Metode și materiale aplicate. Pentru realizarea scopului propus, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metoda logică, sistematică și de comparare. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei.

Rezultate obținute și discuții. Studierea modelului permite de a obține noi informa-

ții despre original și permite în cele din urmă de cunoașterea acestuia. Aflându-se între subiectul și obiectul cercetării, modelul înlocuiește originalul, devenind *obiect al cercetării* și totodată *mijloc* prin intermediul căruia se asigură cercetarea.

În filosofie prin *model* se înțelege un sistem imaginar sau material, care reflectă sau reproduce obiectul cercetării și care este capabil să-l înlocuiască astfel încât studierea lui permite obținerea de noi date cu privire la obiectul cercetat.

În sens gnoseologic, metoda modelării este valoroasă datorită faptului că prin intermediul ei este posibil de efectuat un experiment fără a acționa asupra obiectului cercetat, care rămâne intact. În cadrul experimentului *modelul* reprezintă o parte din obiectul gnoseologic. Modelul creat în cadrul experimentului nu reprezintă scopul care trebuie atins, ci mijlocul de studiere a altui obiect pe care modelul îl substituie, cu care se aseamănă și căruia îi corespunde.

Caracteristicile modelului prezintă interes pentru subiectul cercetării numai din cauza că ele permit obținerea de informație cu privire la caracteristicile altui obiect. Anume acest obiect este adevăratul obiect al cercetării. În același timp *modelul* este obiect al cercetării asupra căruia se acționează prin metode diferite, studiind reacțiile acestuia, schimbările ce au loc.

În așa mod, descoperim rolul dublu pe care îl are modelul în cadrul experimentului: el concomitent este atât obiect al cercetării (deoarece substituie originalul), cât și mijloc experimental (deoarece este mijlocul care asigură cercetarea obiectului).

Având rolul unui mijloc de cunoaștere, *modelul* trebuie să corespundă următoarelor criterii:

- modelul trebuie să fie asemănător originalului;
- modelul în procesul de cunoaștere substituie obiectul cercetat;
- studierea modelului permite obținerea informației cu privire la original.

Studiul gnoseologic al naturii modelării evidențiază următoarele funcții ale metodei modelării:

1. ilustrativă – capacitatea de a prezenta

informația nouă, neobișnuită în forme cunoscute și accesibile pentru percepție;

2. translativă – capacitatea de a transfera informația dintr-o sferă reală în una imaginată;

3. substitutiv-uristică – capacitatea de a oferi noi cunoștințe despre obiectul cercetării, care este un substitut cu un anumit nivel de asemănare față de obiectul original;

4. de aproximație – capacitatea de a simplifica obiectul cercetării în conformitate cu posibilitățile și necesitățile nivelului de cunoaștere;

5. extrapolare-predictivă – constă în faptul că cunoștințele obținute la studierea modelului, fiind extrapolate (transferate) asupra obiectului modelat, permit prezicerea existenței unor proprietăți nestudiate;

6. reprezentativă – capacitatea modelului de a se reprezenta în calitate de cunoștințe transmisibile, cu privire la obiectul cercetat și la activitatea subiectului ce are legătură cu obținerea acestor cunoștințe, posibilitatea de a folosi pe viitor atât ca model, cât și ca cunoștințe cu privire la activitatea subiectului.

Obiectul model utilizat în cadrul modelării poate fi clasificat în funcție de mai multe criterii, cum ar fi modalitatea de reprezentare și forma de reproducere:

- materială;
- imaginată.

Din categoria modelelor materiale fac parte toate modelele proiectate de om în mod artificial sau preluate din lumea reală, pentru a servi drept model de comparație. În acest caz nivelul de asemănare cu obiectul original, toate modificările și transformările la care este supus sunt obiective, independente și în afara sferei de influență omenească.

Modelele imaginare constituie imaginea mentală a persoanei, existând doar în conștiința subiectului cercetării, care efectuează diverse operațiuni, modificări și transformări cu acest obiect.

Cu toate că modelele imaginare nu sunt materiale, rezultatele folosirii lor sunt fixate prin utilizarea diverselor mijloace materiale de fixare (vorbire, sistem de simboluri, schițe, desene etc.).

Modelele materiale și imaginare la fel pot fi clasificate în funcție de anumite criterii.

- tipul obiectului modelat: modelul unui eveniment, faptă (acțiune), proces, obiect, personalitate;

- nivelul de abstractizare a modelului: modelul unui obiect individual concret, modelul unui grup generalizat;

- perioada de existență a obiectului cercetat: modelul obiectului ce a existat în trecut, ce există în prezent și care pot exista în viitor;

- exactitatea reproducerii obiectului: modele probabile și autentice;

- scopul utilizării și alte criterii.

Cu toate că modelele materiale și imaginare se deosebesc între ele, totuși, au o proprietate generală comună – capacitatea de a reda realitatea într-un mod anume sau într-un oarecare alt mod.

În funcție de corelația existentă între original și model: similară, asemănare, corelația unei părți cu întregul.

Rădăcinile gnoseologice ale modelării imaginare sunt determinate nu numai de faptul imposibilității directe de a cerceta obiectul, dar și din alte cauze cum ar fi:

- complexitatea obiectului real;
- intercalarea relațiilor semnificative și nesemnificative;
- existența multiplelor fenomene ocazionale de importanță secundară, care sustrag atenția de la legitățile reale etc.

Modelul imaginar permite de a simplifica, pe calea abstractizării, un obiect complex, de a înlătura relațiile nesemnificative și secundare, prezentând într-o formă mai „curată” toate cele mai semnificative elemente și relații. Modelul imaginar cu un anumit grad de veridicitate reflectă obiectul real, aflându-se cu el într-o relație de asemănare și acționând în calitate de intermediar între realitate și cunoștințe.

Modelarea imaginată se află în strânsă legătură cu gândirea, adică capacitatea persoanei de a conexa/lega imagini, presupuneri, noțiuni, de a determina posibilele schimbări și sferele de aplicare. Metoda creării modelelor abstracte (imaginare) idealizate, cu concretiza-

rea lor ulterioară, permite de a cunoaște obiectul original din diverse ipostaze și reprezintă o modalitate teoretică de gândire în general.

În procesul gândirii persoana analizează obiectele care o interesează prin prisma relațiilor care nu sunt percepute direct de ea. În acest plan, gândirea reprezintă un anumit tip de reconstruire a formei de funcționare sau modificare a obiectului, ce depășește limitele afinității directe. Prin intermediul gândirii persoana poate să transforme obiectul, fără a crea schimbări reale în el și fără a săvârși acțiuni reale cu el. Datorită anume gândirii, persoana obține cunoștințe despre obiectele care nu pot fi percepute. Cunoștințele obținute sunt considerate, în primul rând, ca un rezultat al procesului cognitiv, care este redat prin intermediul simbolurilor, mostrelor, concepțiilor, teoriilor.

Cunoștințele în sens larg reprezintă informația fixată, care cu un anumit grad de autenticitate și obiectivitate reflectă în conștiința persoanei calitățile obiective și legitățile obiectului, lucrului și fenomenului cercetat din lumea înconjurătoare.

Cunoștințele sunt acumulate de persoană și pe calea reprezentării, în acest caz modelul nu este doar o reflecție sau copie a stării unor lucruri, dar mai e și o formă estimativă de activitate, reprezentarea practică de viitor și a formelor de activitate asimilate. Astfel, subiectul cercetării creând un model al unui oarecare obiect și considerând că cunoștințele despre obiect sunt adevărate, are posibilitatea de a prezenta spre studiere sau verificare nu obiectul real, ci modelul său.

În cazul respectiv modelul are două calități:

- este o formă de reprezentare a cunoștințelor și activității;
- model al obiectului cercetat.

Această dualitate apare din cauză că un subiect (al cunoașterii) deja a cunoscut obiectul cercetării, iar altui cercetător abia îi revine sarcina să studieze acest obiect. Astfel, are loc schimbul subiecților în cadrul cercetării aceluiași obiect.

În criminalistică modelul se caracterizea-

ză prin următoarele trăsături:

1. Modelul reproduce obiecte investigate în cadrul activității judiciare;

2. Se creează pentru acumularea probelor și a informației orientative, necesare pentru administrare/dirijare cu procesul de cercetare;

3. Modelul, într-o oarecare măsură, corespunde cu originalul și este capabil în procesul cercetării să-l înlocuiască o perioadă de timp;

4. Studiarea modelului permite deținerea de noi date cu privire la obiectul original, reflecția lui și alte date necesare pentru soluționarea sarcinilor procesului penal.

Modelarea ca metodă de cunoaștere în cadrul criminalistici obține o importanță specială, deoarece cunoașterea circumstanțelor existente în trecut întotdeauna presupune cercetarea faptelor ce au avut loc anterior și care nu pot fi percepute direct de către subiectul cercetării.

Modelul poate reprezenta diferite circumstanțe ce necesită a fi stabilite și dovedite în cadrul procesului penal: evenimentele, faptele infracționale, vinovăția făptuitorului și motivul, circumstanțele atenuante și agravante, calitățile ce caracterizează personalitatea făptuitorului, caracterul și mărimea daunelor provocate de infracțiunea săvârșită, circumstanțele ce au favorizat săvârșirea infracțiunii. Modelul conține și alte elemente necesare pentru crearea unui tot întreg, cu relațiile sale interne și externe.

Stabilirea circumstanțelor infracționale într-un proces penal reprezintă o activitate direcționată, în limitele prevăzute de lege, spre cunoașterea factorilor realității obiective, multilaterale și complete.

Dacă cunoașterea, în sens larg, reprezintă obținerea de cunoștințe cu privire la anumite obiective sau fenomene, atunci probarea constă în argumentarea circumstanțelor stabilite, în crearea de condiții în vederea cunoașterii acestor circumstanțe de către alte persoane. Ea asigură posibilitatea de a verifica concluziile ofițerului de urmărire penală, temeinicia deciziilor luate de el.

Sarcinile cercetării constau în faptul că nu numai ofițerul de urmărire penală să deți-

nă informații cu privire la infracțiune săvârșită, dar și alte persoane participante la procesul penal, ca rezultat al activității ofițerului de urmărire penală. În legătură cu aceasta e posibil de menționat că procesul de probare întotdeauna este comunicativ, asigură tranzitarea cunoștințelor de la o persoană la alta și este destinat persoanelor terțe, pe când cunoașterea poate să rămână numai la subiectul cercetării.

Cercetând materialele cauzei, instanța de judecată de sine stătător reconstruiește infracțiunea săvârșită, pentru a lua o hotărâre corectă în baza probelor administrate. Reflectarea, în anumite documente juridice, a faptelor și circumstanțelor imaginare reprezintă prin sine un model creat și utilizat prin metoda modelării. Drept exemplu poate servi etapa la care ofițerul de urmărire penală ia o decizie fiindcă el cunoaște suficiente circumstanțe ce îi permit să concluzioneze asupra vinovăției unei persoane concrete. Dar, în corespundere cu legislația procesual-penală, pentru ca aceste cunoștințe să obțină statutul unui adevăr obiectiv este necesar să fie cercetată cauza de către instanța de judecată. La această etapă ofițerul de urmărire penală trebuie să fixeze cunoștințele sale, să indice în ce probe se conține informația respectivă.

Instanța de judecată de asemenea nu poate să cerceteze nemijlocit obiectul principal – circumstanțele infracțiunii. De aceea, persoana care gestionează urmărirea penală în concluziile de învinuire va prezenta cunoștințele sale cu privire la infracțiune, va administra probe și va descrie acțiunile pe care le-a efectuat. Cu alte cuvinte, persoana creează un model, care are un rol dublu. Pe de o parte are rolul de a reflecta adevărul obiectiv, așa cum a fost perceput de persoana care a desfășurat urmărirea penală, iar pe de altă parte îndeplinește rolul unui obiect intermediar care va fi cercetat de un alt subiect – judecătorul.

Instanța de judecată cercetând obiectul intermediar este în drept să-l recunoască ca real și să-i acorde statutul de adevăr obiectiv; sau să recunoască necorespunderea parțială ori totală cu circumstanțele cauzei. La fel, poate exista situația în care instanța de judecată va

considera imposibil să se cunoască cele întâmplate în baza probelor administrate în cauza penală. Totuși, indiferent de aceasta, instanța de judecată trebuie să indice în sentință/hotărâre propriul model de cunoștință cu privire la circumstanțele cauzei, să aducă dovezi și să descrie activitatea sa corespunzător informației existente în conținutul circumstanțelor.

În situația respectivă, modelul ce a primit calitatea de adevăr obiectiv, la fel, îndeplinește un rol dublu. Pe de o parte are o funcție reprezentativă, iar pe de alta îndeplinește rolul de obiect al cunoașterii pentru alt subiect al cercetării, de exemplu pentru instanța de judecată ierarhic superioară – care este în drept să-i schimbe statutul modelului (adevărul obiectiv), precum și pentru partea apărării sau acuzării care nu este de acord cu concluziile instanței de fond.

Subiectul care efectuează activitatea de cercetare, în final, trebuie să-și formuleze rezultatul activității sale sub formă de cunoștințe, care determină luarea anumitor decizii/hotărâri.

Aceste cunoștințe pot fi de diferite tipuri:

- cunoștințe privitoare la faptul că procesul s-a finalizat cu cunoașterea circumstanțelor infracțiunii, „adevăr material”;

- cunoștințe privitor la faptul că nu există posibilitatea de a cunoaște circumstanțele infracțiunii.

Drept obiect al cercetării servesc nu numai circumstanțele indicate de lege, care sunt de bază, dar și alte elemente suplimentare ale realității obiective ce permit de a recrea și înțelege toate trăsăturile, realitățile interne și externe ale acestora. Astfel, din cercul elementelor care necesită a fi cunoscute fac parte nu numai circumstanțele ce au avut loc în trecut, dar și cele ce au tangență cu reflectarea lor – urme create până, la momentul și după evenimentul cercetat. Aceasta reprezintă o condiție obligatorie în vederea obținerii scopului activității probatorii de cunoaștere – stabilirea celor mai importante circumstanțe existente în trecut, în vederea soluționării corecte a cauzei. Complexul respectiv de circumstanțe reprezintă obiectul cercetării și al cunoașterii.

Un astfel de obiect al cercetării, cu toată

complexitatea elementelor sale este indisponibil unei perceperii directe în procesul cunoașterii. Elementele constitutive ale acestuia pot fi divizate în: disponibile și indisponibile percepției directe. Din prima categorie fac parte elemente pe care subiectul cercetării poate să le perceapă de sine stătător: fapătorul, partea vătămată, mijloacele de probă etc. Din a doua categorie fac parte elementele care pot fi cunoscute numai prin intermediul urmelor materiale și ideale: modalitatea de săvârșire a infracțiunii, acțiunile îndeplinite de participanții la infracțiune la locul faptei, apariția intenției, modalitatea de camuflare a infracțiunii săvârșite etc.

Astfel, subiectul activității probatorii de cunoaștere (ofițerul de urmărire penală, procurorul, judecătorul) în vederea optimizării activității sale trebuie să utilizeze conștient metoda modelării și nu la nivel intuitiv. Altfel spus, trebuie să cunoască cerințele față de modele și să dețină competențele necesare. Aceasta se referă nu numai la activitatea probatorie de cunoaștere, obținerea anumitor cunoștințe, dar și la fixarea acestor cunoștințe, transmiterea lor altor subiecți și probarea autenticității acestor cunoștințe.

Când vorbim despre metoda modelării în criminalistică, constatăm că modelării materiale i se acordă mai multă atenție în comparație cu cea imaginară. Cum am specificat anterior, la modelarea materială se referă reproducerea diferitelor tipuri de obiecte din lumea reală: machete, mulaje, fotografii, înregistrări audio sau/și video, reconstruirea cadavrului, reconstituirea locului faptei și a elementelor faptei importante pentru reconstituirea faptei și a experimentului în procedura de urmărire penală.

Modelarea imaginară este un mecanism mai complex și în funcție de modalitatea de reproducere/exprimare poate fi divizată în model nematerializat și cel materializat. Din prima categorie fac parte modele care reproduc și reflectă obiectul cunoașterii sub formă de imagini, ce există numai în mintea subiectului activității probatorii de cunoaștere. Ele nu pot fi exteriorizate și din această cauză nu pot fi percepute nemijlocit de către alt subiect. Din

categoria acestora fac parte diferite clișee de imagini, panorame etc.

A doua grupă de modele poate fi exteriorizată, percepută de către alți subiecți, prin fixarea acestora cu ajutorul schițelor, simbolurilor etc.

O altă clasificare ar fi în funcția de tipul obiectului modelat:

- modelul evenimentului, acțiunii, procesului cercetat de ofițerul de urmărire penală, de exemplu modelul faptei infracționale, comportamentul făptuitorului, a procesului de cercetare, a efectuării anumitor acțiuni de urmărire penală;

- modelul persoanei, obiectului, de exemplu modelul făptuitorului, părții vătămate, armei, obiectului și instrumentului cu care s-a săvârșit infracțiunea.

În funcție de nivelul de abstractizare a modelului:

- modele ce reproduc un obiect unic concret, de exemplu, modelul unei fapte infracționale concrete. Ele reflectă trăsăturile cele mai esențiale ale obiectului, necesare cercetării unei cauze concrete. Acestea mai pot fi numite și *modele de lucru*;

- modele tipice generalizate reflectă cele mai esențiale trăsături a unui grup de obiecte, necesare subiectului în vederea efectuării cercetării. Materia primă pentru crearea acestor modele este obținută din activitatea practică a organelor de ocrotire a normelor de drept și prognozarea criminalistică.

În comparație cu modele de lucru, modelele tipice pot fi denumite *modele teoretice*. La acest tip de modele se atribuie:

- modelul tip al infracțiunii;
- modelul tip de efectuare a acțiunilor de urmărire penală și măsurilor speciale de investigație.

În funcție de volumul de reflectare:

- modele generale, care reflectă în întregime obiectul cercetării, de exemplu modelul faptei infracționale;

- modele particulare, care reflectă doar o parte, un detaliu, un element al obiectului cercetării, de exemplu modelul modalității de

săvârșire a infracțiunii.

În funcție de perioada existenței:

- modele de obiecte ce au existat în trecut;
- modele de obiecte ce există în prezent;
- modele de obiecte ce pot apărea în viitor;
- combinate.

În funcție de precizia cu care reproduc originalul:

- modele probabile;
- modele autentice.

În funcție de scopul în care va fi folosit modelul în procesul cunoașterii:

- euristic, de pronostic;
- ilustrativ.

Modelarea începe cu luarea deciziei privind aplicarea metodei respective în vederea soluționării unei probleme concrete. Astfel, procesul criminalistic de modelare parcurge următoarele etape:

- crearea modelului în vederea cercetării obiectului original;
- cercetarea modelului;
- verificarea modelului și folosirea cunoștințelor obținute cu ajutorul modelului.

Dacă în timpul verificării se descoperă că modelul nu corespunde originalului, modelul este remodelat și ciclul se repetă din nou. Crearea modelului include următoarele operațiuni:

- alegerea componentelor modelului;
- crearea modelului;
- detalierea modelului;
- crearea imaginii mentale/schiței imaginare a originalului;
- fixarea modelului.

În procesul creării modelului, în vederea evitării greșelilor și erorilor, trebuie să ținem cont de faptul că unul și același conținut, în diverse circumstanțe, poate să se dezvolte în forme diferite. Aplicând regula respectivă asupra modelării criminalistice, constatăm că din unul și același set de componente, blocuri, detalii pot fi create diferite modele ce se deosebesc după formele sale. Cu alte cuvinte, unei versiuni poate să-i corespundă modele diferite, cu toate că au același conținut. De aici rezultă că în procesul verificării versiunilor, prin intermediul modelării, este necesar să fie creat nu

un singur model, dar mai multe – toate posibile, care corespund acestei versiuni și întrunesc condițiile respective.

Alegerea componentelor pentru viitorul model începe cu dezmembrarea imaginară a obiectului în elemente mici. Orice obiect cercetat, fie eveniment, fie situație etc., este format din alte elemente, părți ale obiectului. Rolul acestor elemente pentru cunoașterea criminalistică este diferită: unele au un rol principal, altele secundar, altele în general sunt neutre. Ținând cont de scopul criminalisticii, putem afirma că sunt semnificative acele elemente care oferă informații în vederea soluționării sarcinilor justiției.

În procesul creării modelului e important să descoperim elementele cele mai esențiale și să abstractizăm, să le evităm pe cele secundare și neutre. Conținutul elementelor, ce constituie modelul, este determinat de subiectul activității probatorii de cunoaștere, în funcție de care elemente ale obiectului, după părerea sa, sunt esențiale pentru soluționarea sarcinilor practice ce stau în fața lui. Din acest considerent modelul permanent este subiectiv și individual, reprezentând o realitate simplificată ce corespunde sau nu originalului.

Componentele modelului, care corespund originalului, ajută la obținerea informației pozitive – cunoștințe cu privire la cum a fost sau este originalul. Componentele modelului care nu corespund originalului oferă informații negative – cunoștințe cu privire la calitățile pe care nu le are originalul.

Pe lângă componentele menționate mai există și componente tipice, care semnificativ simplifică crearea modelului. De exemplu, componente tipice ale modelului infracțiunii sunt: obiectul infracțiunii, subiectul infracțiunii, comportamentul victimei, locul infracțiunii, timpul săvârșirii infracțiunii, consecințele infracțiunii, atitudinea psihologică a făptuitorului față de cele săvârșite, consecințele și gradul de prejudiciabilitate a faptei săvârșite.

După ce modelul a fost creat, el necesită a fi detaliat. Detalierea modelului se face pe calea formulării unor întrebări concrete și căutării

răspunsurilor la aceste întrebări. Întrebările de concretizare sunt individuale pentru fiecare model în parte. Dar nu excludem faptul existenței întrebărilor de concretizare tipice, de exemplu: când, cu cine, de cine, de unde, cu ce, cum a venit (pătruns) făptuitorul, în ce poziție se afla victima în momentul atacului, cu ce a fost atacată, câte lovituri au fost efectuate, care lovitură a fost fatală etc.

Modelul poate să-și exercite funcțiile sale numai în cazul în care a fost cercetat obiectiv, complet și multilateral. Dacă modelul nu este cercetat calitativ, nu numai că scade eficiența metodei modelării, dar sunt reduse practic la zero eforturile dedicate creării modelului.

Cercetarea presupune existența unui model imaginar care există numai în mintea subiectului studiat, model care este supus unei analize logice, conform unui algoritm prestabilit în vederea descoperirii faptelor care ar permite înaintarea unor decizii criminalistice corecte privitor la cauză și în cele din urmă să permită obținerea cunoștințelor autentice cu privire la original. Analiza deciziilor înaintate este operațiunea de bază a modelării criminalistice.

Verificarea în practică a modelului imaginar criminalistic înseamnă a constata dacă există în realitate acele fapte în baza cărora s-au făcut aprecieri în etapa de cercetare, a estima rezultatele obținute și a înainta concluzii privitor la autenticitatea modelului.

În baza concluziilor despre autenticitatea modelului și a probelor obținute în timpul verificărilor se iau decizii criminalistice și procesuale. Activitatea practică de verificare a modelului criminalistic constă din următoarele activități:

1. determinarea circumstanțelor ce necesită a fi stabilite în vederea verificării autenticității modelului;

2. verificarea existenței sau lipsei, în informația primară, a datelor cu privire la circumstanțele ce necesită a fi stabilite;

3. determinarea măsurilor ce necesită a fi realizate în vederea căutării informației ce lipsește;

4. organizarea și efectuarea măsurilor

prestabilite;

5. aprecierea rezultatelor obținute ca urmare a verificării;

6. folosirea rezultatelor verificării modelului criminalistic.

Concluziile care relevă că modelul cercetat nu corespunde realității oferă cunoștințe obiective cu privire la faptul că cele modelate au decurs altfel decât cum a reflectat modelul criminalistic. Respectiv adevărul nu este cunoscut. Cunoștințele obținute, în cazul respectiv, sunt folosite la luarea unor decizii criminalistice pentru a cunoaște adevărul, în special pentru a alege tactica și strategia de cercetare a infracțiunii, organizarea conlucrării dintre subdiviziunile MAI, societatea civilă, specialiști etc. în vederea soluționării întrebărilor cu privire la ce necesită a fi stabilit, ce măsuri și acțiuni inițiale și ulterioare de urmărire penală trebuie realizate în cadrul cauzei penale. În cazul respectiv, modelul este modificat, cercetat și verificat din nou, iar datele obținute sunt folosite la luarea deciziilor ulterioare. Și așa se întâmplă până când modelul criminalistic nu va reprezenta un sistem de date autentice ce reflectă originalul.

În cazul în care modelarea este imaginară, se recomandă respectarea următorului algoritm:

1. studierea informației primare și formularea versiunilor. Luarea deciziei de utilizare a metodei modelării.

2. crearea modelului de versiune:

- alegerea componentelor, din care se va forma modelul;

- crearea modelului, folosirea blocurilor tip;

- detalierea modelului;

- crearea modelului imaginar al originalului;

- fixarea modelului.

3. studierea modelului:

- verificarea autenticității datelor factice folosite la crearea modelului, determinarea datelor ce lipsesc;

- determinarea consecutivității și metodelor utilizate la cercetarea modelului, necesitatea realizării experimentului imaginar;

- formularea aprecierilor cu privire la factorii care obiectiv condiționează posibilitatea realizării faptei, reflectată de model;

- formularea unor presupuneri cu privire la unde și ce tipuri de urme trebuie să se creeze în realitate; la fel, ce categorii de urme nu trebuie să existe;

- inspectarea plenitudinii verificării modelului;

- fixarea rezultatelor cercetării.

4. verificarea modelului în practică:

- determinarea circumstanțelor ce necesită a fi stabilite de către model;

- determinarea consecutivității cercetării circumstanțelor ce necesită a fi stabilite și dovedite;

- verificarea informației primare, dacă conține circumstanțe ce necesită a fi stabilite;

- determinarea măsurilor ce ar asigura căutarea informației ce lipsește, repartizarea sarcinilor;

- realizarea activităților planificate;

- aprecierea rezultatului verificării modelului. Supravegherea procesului de elaborare a concluziilor. Verificarea concluziilor formulate;

5. formularea noilor cunoștințe în vederea luării deciziilor procesuale și criminalistice.

Concluzii. Ținând cont de trăsăturile enunțate supra, modelul criminalistic poate fi definit ca un sistem artificial ce reproduce, cu un anumit grad de asemănare, obiectul (original) cercetat, din sursa procesului penal, studiarea căruia permite obținerea de noi date cu privire la obiectul original, necesare pentru soluționarea sarcinilor procesului penal și dirijarea cu subiecții procesului penal.

Iar modelarea criminalistică reprezintă o modalitate specifică de cercetare a obiectelor criminalistice în scopul cunoașterii acestora și dirijării cu activitatea profesională a participanților la procesul penal prin intermediul creării și folosirii modelelor acestor obiecte.

Referințe bibliografice:

1. Gheorghiu M. Tratat de criminalistică. Chișinău: S.n., 2017, 871 p.
2. Golunski S. Criminalistica. București: Editura științifică, 1961, 561 p.
3. Suciu C. Criminalistică. București: Editura Didactică și Pedagogică. 1972, 656 p.

4. Аверьянова Т., Белкин Р., Корухов Ю., Россинская Е. Криминалистика, 3-е издание, переработанное и дополненное. Изд.:Норма. Москва, 2010, 927 с.
5. Яблоков Н. Криминалистика. Изд.:Норма. Москва, 2001, 371 с.

DESPRE AUTORI

Iurie ODAGIU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector pentru studii
și managementul calității al Academiei
„Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: criminalistic@gmail.com*

Constantin RUSNAC,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Procedură penală, criminalistică
și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI,
e-mail: navrucnd1@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8122-7711*